

Jak správně budovat hostitelství

PhDr. Mgr. Jeronym Klimeš, Ph.D.

<http://www.klimes.us/nrp>

1. Hostitelství je zmatený termín

Význam pojmu hostitelství nemá v praxi jasné obrysy. Důvodem je kromě neustálené praxe též i samotná etymologie slova. Když si poslechneme různé odborníky, zjistíme, že každý pod tímto pojmem rozumí něco trochu jiného.

Kromě toho pojmu kolují jiné termíny, které se s ním etymologicky míjí, i když označují podobné a související jevy. Na konferenci byl zmíněn pojem dobrovolnictví.

Z hlediska etymologie se jedná o slova, která spolu nesouvisejí. Dobrovolnictví zahrnuje vše, co dělají neplacení dobrovolníci. Původ slova hostitelství vychází z pojmu host, a tedy vztahů domácí versus návštěva. Návštěvou však nemusí být nutně dítě v domácnosti hostitelů, ale hosty mohou být zmínění dobrovolníci v domově dítěte.

Z tohoto úhlu pohledu je tedy hostitelství obecně právně nezakotvený způsob neústavní péče o dítě, který kopíruje přirozené vztahy, které u každé rodiny přirozeně vznikají k okolí a širšímu příbuzenstvu.

Abychom se vyhnuli terminologickým zmatkům, doporučuji používat termín hostitelství pro jakýkoli kontrolovaný styk neprofesionálů s dítětem, ať se odehrává na půdě ústavu nebo mimo něj.

2. Hostitelství je kontroverzní jev

Když si poslechneme hodnocení různých profesionálů, zjistíme, že jejich názory jsou diametrálně odlišné - od krajního zavržení až po jeho adoraci. Při bližším pohledu ale zjistíme, že za těmito postoji stojí rozdílná zkušenost s hostitelstvím. Někde ji mají velmi dobrou, jinde zase otřesnou.

Co je zdrojem takto rozdílné zkušenosti? Domnívám se, že podcenění profesionálního přístupu. Hostitelství se doposud věnovala malá pozornost. To můžeme ilustrovat na příkladu jedněch mých klientů, kteří před pár lety za mnou přišli v souvislosti s jiným problémem. Požádal jsem je, aby svůj příběh sepsali.

3. Příklad živelného hostitelství stylem "skoč a plav"

Již dlouho jsme uvažovali o adopci. Naše podmínky, materiální i ty ostatní, nebyly ještě dostatečné, a tak jsme se rozhodli pro hostitelskou péči. Na základě pracovních kontaktů Jarky jsme našli zařízení ústavní péče, kde byly děti vhodné k hostitelské péči. Ředitelka zařízení nám nabídla, abychom si dítě vybrali, ale my jsme odmítli. Výběr dítěte jsme nechali na ní. Jak nám později řekla, vybrala nám toho "největšího chudáka".

Před prvním setkáním jsme již věděli, že se jmenuje Honzík, je mu 13 let a je to Róm. Všichni naši kamarádi věděli dlouho dopředu o našem záměru a myslíme si, že se všichni těšili s námi. Jarčina máma o tom také věděla a byla ráda, že takovou věc uděláme. Jaroslavovým rodičům jsme skutečnost oznámili, až když jsme Honzu měli, a ti nám to také schválili.

Dětem, které si také bereme na víkendy, jsme řekli, že pro ně máme překvapení. To, že tím překvapením je Honza, jsme jim řekli až bezprostředně před první schůzkou.

Komentář: Všimněte si, že od začátku chyběl plán, co se bude tímto hostitelstvím sledovat. Stejně jako byla naprosto nedostatečná příprava hostitelů na to, s čím se setkají. Tato příprava probíhala živelně, zčásti dobře, z části špatně (například použitá forma překvapení). Zmíněné děti nebyli biologické, ale jednalo se o členy nějakého kroužku.

Přijeli jsme do ústavu a tam jsme uviděli strašně hubeného, nápadně tmavého chlapce s nádhernýma očima. Po vzájemném představení, kdy Honza neřekl ani slovo, jsme odjeli k nám na chalupu.

Cestou na chalupu Honza neřekl ani slovo, stejně jako další dvě hodiny. Celou cestu zvracel. Mysleli jsme, že je to nevolnost v dopravním prostředku, ale později jsme zjistili, že důvody byly psychické. Jindy již v autě nezvracel.

Komentář: Názorná ukázka poškozování dítěte, když se citové vztahy nenavazují postupně. Nejprve měli být žadatelé sami hosty v DD, aby se pak dítě mohlo stát jejich hosty u nich doma.

Věděli jsme, že Honza nebude zvládat spoustu dovedností, a že nebude mít některé znalosti, ale praxe ukázala, že je to v podstatě katastrofa.

Přestože je v ústavech od necelého jednoho roku věku, nebyli ho tam schopni naučit základní hygienické dovednosti! To byl pro nás šok. Po sobě nic neuklízěl, všechno nechával rozházené, neuměl se "čistě" vymočít, ani dojít si na velkou. Nerad a špatně se myje a čistí zuby.

Začali jsme ho tyto věci učit a říkáme mu, že až bude bydlet sám, že to bude muset umět. Také neuměl hodiny, měsíce, roční období, velmi špatně dny v týdnu. Dnes, po půl roce, již zvládá s menšími chybami roční období, měsíce a dny v týdnu dobře, hodiny zatím umí celé a půlky.

Dále Honza si neuměl vybírat. Například výběr mezi dvěma jogurty byl takovým problémem, že si raději žádný jogurt nevzal (přesto, že dnes již víme, že má jogurty moc rád). Dnes si již vybírá cokoli bez problémů.

Honzík moc hezky zpívá, má výborný rytmus. Koupili jsme mu kytaru a zkouší na ní hrát. Nechápe sice, že je třeba znát akordy, ale to vůbec neubírá na jeho vehemenci při hraní.

Komentář: Na tento šok měli být žadatele předem připraveni. Je hodno obdivu, jak hezky to přesto zvládli, včetně dětské rivality, na kterou zřejmě též nebyli připraveni.

Nejlépe si rozumí s malou Alenkou. Je jí šest a tak nepřemýšlí o tom, že je Honza jiný. Pak si rozumí s velkou Alenkou. S Naděždou byly ze začátku problémy, které byly způsobeny její žárlivostí (nejenom na Honzu). Nyní již Nad'á ví, že její postavení nemůže být ohroženo, a tak je s Honzou kamarádka. Děti si dnes hrají společně. Samy nacvičily divadelní představení a předvedly ho na jednom festivalu.

Velmi dobrou pozici má Honza také mezi našimi kamarády. Všichni se stále ptají, jak se Honza má. K různým příležitostem mu kupují dárky. Také ho učí spoustu věcí, když společně někam jedeme. Moc dobře si rozumí s Jarčinou mamkou.

Po půl roce, co se známe s Honzou, udělal mnoho pokroků, ale před námi je toho ještě mnohem víc. Je to totiž běh na dlouhou trať. Chtěli bychom ho připravit pro samostatný život. Honza nám dává mnohem víc, než my můžeme dát jemu. Je také přínosem pro naše holky, ale i pro všechny ostatní. Učí nás dávat, nejenom brát.

Komentář: Na konec to všechno dobře dopadlo. Zázraky se zkrátka dějí, ale přesto na zázraky nemůžeme při profesionálním přístupu spoléhat.

4. Hostitelství a manipulátoři

Čas od času se zažíváme příběhy, kdy se hostitelství stalo centrem zájmu manipulátorů. Například v Praze bylo období, kdy se v rychlém sledu o děti přihlásilo několik pedofilů. Po dlouhých bojích s psychologkou je odhalila až sexuologická vyšetření.

Podobně se stává hostitelství nástrojem manipulace nestátních organizací. Například u FOD jsem se opravdu několikrát setkal s následujícím osvědčeným postupem:

- 1) Žadatelé si jako hostitelé půjčí dítě na víkend domů, ale nevrátí ho. Začíná dlouhý vleklý boj s OSPODem a s ústavem.
- 2) Než začne soud, dítě si již vytvořilo citovou vazbu ke svým únoscům, a říká jim táto, mámo.
- 3) Žadatelé si nechají udělat soudně znalecký posudek u psychologky FODu. Tam jsou naprosto nekriticky vychváleni.
- 4) Když soud zvažuje odebrání dětí, tak žadatelé přinesou již připravený soudně znalecký posudek, že jsou vynikající a že se dítěti u nich báječně daří.
- 5) Soud pak nemá sílu jim dítě odebrat, i když řada důvodů může hovořit proti.

Je tedy třeba zdůraznit, že soudně znalecké posudky od FOD nemají žádnou vypovídající hodnotu. Mohou být někdy pravdivé, ale jindy vychvalují až do nebe skutečné psychopaty, kteří mají problémy s kriminalitou či alkoholem.

Protože se okolo hostitelství motá řada lidí s motivacemi, které nejsou ve prospěch dětí, je rozhodně nutno věnovat přiměřenou pozornost testování, vzdělávání a vedení hostitelů. Nesmíme bagatelizovat tento jev jen proto, že jde o pouhé "hostitelství".

Zřejmě tato otřesná praxe vedla k nové úpravě zákona o sociálně-právní ochraně dítěte, který výslovně ukládá povinnost řediteli ústavního zařízení vyžádat si písemný souhlas k pobytu dítěte mimo ústav. Je tedy na místě oznámit únos dítěte v každém případě, kdy hrozí podobná manipulace, nebo když je cílevědomě porušován tento zákon. Vědomé obcházení zákona ipso facto znamená, že žadatelé představují nevhodný výchovný vzor pro dítě.

5. Dělení hostitelství

Hostitelství můžeme dělit podle libovolně zvoleného kritéria, ale z hlediska úspěšnosti a prevence poškozování dítěte se mi jeví jako nejvhodnější sledovat toto dělení hostitelství na:

1. **neřízené, živelné**
2. **řízené**

Řízené hostitelství pak dále dělíme na:

1. **hostitelství s cíleně budovanou citovou vazbou**
2. **hostitelství s cíleně nebudovanou citovou vazbou**

Jinými slovy je to především hloubka citové vazby, kterou neponecháváme náhodě.

6. Základní znaky živelného hostitelství

Pokusme se shrnout, jaké znaky živelného hostitelství bývají zdrojem jeho debaklů.

- ∴ Žadatelé jsou neprověřeni a nevyškoleni
- ∴ Chybí projekt či plán hostitelství
- ∴ Míra citového vztahu vzniká spontánně nekontrolovaně
- ∴ Citová vazba se nenavazuje postupně a stupňovitě
- ∴ Chybí spolupráce a zpětná vazba s DD
- ∴ Žadatelé neumí u dítěte pracovat s mentální reprezentací biologických rodičů
- ∴ Chybí terapeutické a odborné zázemí

7. Cíle řízeného hostitelství

Na základě zkušeností s živelným hostitelstvím se pokusme definovat, jaké cíle by si mělo položit řízené, profesionálně vedené hostitelství.

- 1) Umožnit dětem přirozený a bezpečný kontakt s lidmi mimo ústav.
- 2) Minimalizovat nebezpečí poškozování dítěte, a to jak primárního (zneužívání jakéhokoliv druhu), tak i sekundárního, nezamýšleného (amatérsky vedená hostitelská péče)
- 3) Připravit žadatele na zvláštnosti ústavních dětí a hostitelské péče obecně
- 4) Vytvořit nebo naopak cíleně se vyhnout vzniku citové vazby. Nenechat její vznik náhodě.
- 5) Navodit komunikaci a spolupráci hostitelů a ústavu

6) Poskytnou všem stranám případný poradenský a terapeutický servis

8. Citová vazba

Achillovou patou hostitelství je citová vazba, která vzniká mezi dětmi a hostiteli. Největší umění tedy spočívá v cíleném budování citové vazby, či uvědomělém předcházení jejímu vzniku.

Každý vztah (od náhodného přátelského rozhovoru až po rodinná pouta) ale představuje určitou vazbu. To, co v přirozených podmínkách vzniká přirozeně, se musí v nepřirozených podmínkách usměrňovat. Důvodem je výrazně frustrovaná potřeba rodičů u ústavních dětí. Tuto vakanci mají sklon zaplňovat na prvním místě.

Hostitelé stejně jako zaměstnanci ústavu nemohou tuto vakanci zcela zaplnit. Je třeba tedy moudře předcházet situacím, aby si dítě tyto vztahy ze své strany navázalo a ty pak byly následně zpřetrhány s průvodním zoufalstvím a psychologickými traumaty.

Má-li hostitelství fungovat, je nutno cíleně budovat či naopak předcházet vzniku citové vazby.

9. Graduální budování citové vazby

Na začátku hostitelství je třeba odhadnout intenzitu citované vazby, vytvořit plán hostitelství a ten pomalu naplňovat.

- 1) zaškolení a prověření hostitelů
- 2) občasné schůzky v DD v kolektivu dalších dětí a vychovatelů
- 3) procházky či malý výlet autem do okolí DD
- 4) víkendový pobyt u hostitelů
- 5) návštěvy jednou za jeden až dva měsíce udržovat stále, minimálně jeden rok.
- 6) Pokud hostitelé vykazují neustálý sklon k častějším návštěvám, tak opatrně zvážit i týdenní či čtrnácti denní periodu. Ze začátku jako mimořádné vyjímky.
- 7) Pokud funguje perioda kratší než měsíční, pak je přirozené, aby děti trávili u hostitelů i vánoce a jiné svátky.

Je absurdní, když dítě tráví vánoce náhodně u prvních zájemců, kteří zaklepalí na dveře DD. To pak vede ke skepsi vůči hostitelství vůbec.

První odhad možné hloubky citové vazby bereme z psychosociální situace jedince. Pokud je to svobodný člověk v mladší dospělosti je pravděpodobné, že bude cestovat, dále studovat ap. V takovém případě doporučujeme hostitelství s cíleně nebudovanou citovou vazbou. Druhý odhad se odvozuje od toho, jaký typ kontaktu nám tyto dobrovolníci nabízejí. Samozřejmě u vedoucích skautu či jiných kroužků neočekáváme, že budou mít k dítětem takovou citovou vazbu, jako vzniká mezi příbuznými - strýc neteř ap. Tedy musíme takové vedoucí proškolit, aby předcházeli vzniku podobných citových vazeb, či vzniku oblíbenců a protežovaných dětí.

10. Projekt hostitelství

Součástí psychologického vyšetření by mělo být navržení projektu hostitelství. Ten vznikne ve spolupráci hostitelů s ústavem, eventuálně dalších zúčastněných stran - biologických rodičů, pracovníků OSPODu, psychologa ap. Cílem projektu je, aby se všechny strany dohodly na všech klíčových aspektech hostitelství, protože jinak chaoticky vznikají polodomy plné domněnek a obav, kde si každá strana myslí svý a v hlavě přemýšlá obavy, co si myslí ta druhá až pátá strana... Vyplácí se proto jedna velká porada, kde se všichni sejdou, vyřikají si své připomínky a odpoví na základní otázky.

Každý projekt by měl obsahovat odpovědi na následující otázky:

∴ Typ hostitelství a počet přijímaných dětí (sourozenců),

- ∴ cílené budování resp. nebudování citové vazby?
- ∴ bude otevřené pro případné budoucí pěstounství?
- ∴ otázka práce a kontaktů s biologickou rodinou
- ∴ Frekvenci návštěv (jednou týdně nebo jednou za čtvrt roku)
- ∴ Aktivitu (pobyt v jiné rodině, výlety do přírody, účast v zájmovém kroužku ap.)
- ∴ Kontrolní mechanismy a způsob vzájemného informování. Způsob komunikace s ústavem (předávání zpráv o pobytu, návštěvy hostitelů v ústavě jednou za měsíc, konzultace s profesionály v ústavu, otázku supervize ap.)
- ∴ Kontaktní odborníky a podpora

Projekt by měl mít morální závaznost, a tedy všemi stranami by ho měly dodržovat. Pokud se časem zjistí, že z nějakého důvodu nevyhovuje, není problém jej změnit, ale představuje jasný a všemi stranami akceptovaný plán, který by měl předejít nepříjemným překvapením, která zbytečně dělají zlou krev.

11. *Funkční modely hostitelství*

- a) Vedoucí různých kroužků a organizací mimo ústav. Například Skaut, hasiči, turisté, Sokol ap. Tito lidé mohou mít volnou kapacitu a ochotu pro kontakt a pomoc dětem, ale vedoucí ústavů by děti neměli do těchto organizací pouštět děti bez prověření a proškolení těchto lidí. Jedná se o hostitelství s cíleně nebudovanou citovou vazbou. Citové vazby jsou asi na úrovni žák - učitel, dítě - vedoucí skautu. Usilujeme o to, aby nepřerůstaly do roviny - teta synovec ap.
- b) Proškolení dobrovolníci chodí do DD na návštěvy. Jsou tedy hosty u dětí a hrají si s nimi, přičemž se cíleně vyhybají protěžování nějakého z roztomilých dětí, i když samozřejmě jisté citové preference nemohou nepociťovat.
- c) Bereme si děti na různé výlety a akce. Prověření a proškolení lidé si občas berou různé děti z ústavu na všelijaké akce. Berou si nejlépe skupinku dětí a pokaždé jiné děti, aby nevznikala výlučná citová vazba. Systematicky se spolupracuje s DD, aby nevznikaly oblíbenci či protežované děti.
- d) Děti chodí navštěvovat "babičku" do sousedství, která je rozmazluje buchtami. Ani v těchto případech nemůžeme resignovat na přiměřené školení. Velmi důležitá je i pravidelná zpětná vazba a úzká spolupráce s DD. Existuje vážné nebezpečí, že děti budou manipulovat s babičkou a tahat z ní nejen buchty, ale i peníze či jiné služby.
- e) Hostitelství s cíleně budovanou citovou vazbou. V případě, že hostitelé mohou nabídnout dětem dlouhodobý vztah, postupně necháme vyrůst pevný citový vztah. Svobodná matka si bere jedno a to samé dítě každý druhý víkend.
- f) Kontakt se vzdálenějšími příbuznými. Předpoklad citové vazby. Při citlivém vedení a eventuální psychoterapii může být hostitelství předstupněm pěstounství event. adopce. Tuto alternativu je dobré již v počátku zakotvit do projektu s nějakým časovým horizontem. Tedy například "při dobrém průběhu hostitelství s citovou vazbou je možno po půl roce uvažovat o postupném přechodu do pěstounství".

12. *Předpoklady hostitelství*

Veškerá rizika a omyly není možno eliminovat, ale mělo být patrné, že byla vyvinuta přiměřená snaha o to, aby se možná nebezpečí minimalizovala:

- ∴ Svolení či zamítnutí žádosti o hostitelství by nemělo ležet pouze na jednom člověku (řediteli ústavu), ale spíše být podpořeno kolektivním konsensem dalších odborníků a profesionálů (sociálních pracovníků, psychologů, pečovatелů ap.).
- ∴ Zájemci o hostitelství by měli projít typickým psychologickým vyšetřením, stejně jako jiní zájemci o náhradní rodinnou péči, aby se vyloučily nebezpečné motivace.
- ∴ Kdykoli je to možné, necht' žadatelé projdou standardními vzdělávacími kurzy (i testy) pro zájemce o NRP. Ať jsou připraveni na rozličné eventuality, například na možnou válku mezi biologickými rodiči a hostiteli, včetně otázek, jak pak přistupovat i indoktrinovanému dítěti.

- ∴ Hostitelé v přirozeném rozsahu odpovídají za dítě po dobu, kdy je jim svěřené, a jsou tedy odpovědní za zanedbání péče, za následky neuvážlivého riskování, o zneužívání ani nemluvě.
- ∴ Žadatelé by měli předem informovat a konzultovat s ústavem zamýšlené aktivity, a po návratu podat krátkou zprávu o tom, co se vlastně dělo a jak se dítě či děti chovaly.

13. *Proces vzniku hostitelství - návrh*

Jak už bylo řečeno svolení k hostitelství by nemělo ležet na jednom člověku. Neměl by to být paušální proces, ke kterému je dostatečný pouze návrh ředitele ústavního zařízení. Hostitelství by mělo vznikat cílevědomou týmovou spoluprací, například takto:

- 1) Žádost o hostitelství podává žadatel na příslušném úřadě (krajském nebo na obci s rozšířenou působností).
- 2) Sociální šetření zjistí podmínky, do kterých dítě či děti jdou.
- 3) Kurz pro žadatele o NRP, které seznámí se specifikami ústavních dětí. Znalosti nutno ověřit vhodnou formou – test, zkouška, rozhovor ap.
- 4) Psychologické vyšetření pro NRP, které mimo jiné:
  - vyloučí nebezpečí zneužívání dítěte a nezdravé motivace žadatelů.
  - ověří schopnost účinné komunikace žadatelů a ústavu, kde dítě pobývá
  - ve spolupráci všech tří stran vytvoří projekt hostitelství
- 5) OSPOD na základě kolektivního rozhodnutí poradního sboru dá svolení k hostitelství. Stejně tak v obtížích s hostiteli může ústav doporučit příslušnému úřadu revizní vyšetření.
- 6) Vlastní průběh hostitelství je monitorován především ústavem a jeho psychology, kteří by měli dostávat od hostitelů zprávy o průběhu a případných obtížích. Ústav s OSPOD by měly monitorovat, zda druh vznikajících vazeb mezi hostiteli a dětmi odpovídá projektu.
- 7) Podle vývoje událostí je možno (i nutno) projekt modifikovat.

14. *Co je na závadu?*

Nejvíce lidi psychicky poznamenává nejistota a násilné zpretrhání citových vazeb. Tedy ze všech sil se snažíme, aby nevznikala iluze citového vztahu, která by pak byla násilně přerušena. To mohou být nenaplněné přísliby, že si hostitel jednou vezme dítě do celodenní péče. Iluze, která vzniká tím, že hostitelé dovolí, aby jim dítě říkalo tati, mami, atp.

Živelná hostitelství zaměstnanců ústavu

Nekontrolovaný vznik citové vazby podceňují často i zaměstnanci ústavů, kteří si v dobré vůli brávají své oblíbence k sobě domů na víkendy či dovolené. Samozřejmě tato dobročinnost je vítaná, ale přesto i tito zaměstnanci by si měli brát děti se svolením OSPODu, neměli by se odtrhávat od sebe sourozenci ap. Hlavně by měli být poučeni o nebezpečích nekontrolovaného vzniku a následného zpretrhání citových vazeb. Že tedy jejich dobrá vůle se snadno může stát medvědí službou. I zde by měl existovat nějaký plán či projekty, kdy si tito zaměstnanci berou vždy jiné děti, aby nevznikali protežované děti a oblíbenci žijící v iluzi trvalého vztahu.

Každopádně zaměstnance s těmito sklony je třeba spíš povzbudit, aby vážně zvažili pěstounství. Kromě dětí vhodných do adopce je těžko najít dítě, které by nebylo vhodné do té či oné formy pěstounské péče.

15. *Jak předejít vzniku citové vazby*

1. Kontinuální informování dítěte

Podobně jako u osvojení dítěti pravidelně na jeho úrovni chápání opakujeme, jak jsme jej osvojili, tak stejně při hostitelství předcházíme tvoření falešných představ tím, že dítěti opakovaně dáváme najevo, že je „jen“ naším kamarádem, že spolu máme společné aktivity, že to vše je hodně, ale přesto se nemůžeme stát jeho náhradními rodiči.

O tomto by hostitelé měli být několikrát explicitně poučeni a na příkladech ukázány odstrašující příklady. Musíme je explicitně připravovat na sklon dětí zasunout je do role táty a mámy. Žadatele musí dále umět pracovat u dítěte s mentální reprezentací biologických rodičů, což opět není přirozená dovednost žadatelů o hostitelství.

2. Kontakt s více dětmi, eliminování protěžovaných dětí

Je zcela přirozené, že hostitelé si vnitřně vytvoří větší sympatie vůči jednomu dítěti než vůči ostatním dětem. Tento proces je vcelku neovladatelný a vzniká i v přirozeném rodičovství, ale hostitelé mohou ovládat své další chování vůči dětem, které je navštěvují.

Jedná se především o projevoování přízně i jiným dětem, takže u vybraného dítěte nevzniká pocit výlučného nároku na dané hostitele. Tedy i když určité dítě jezdí s hostiteli v osmi případech z deseti, přesto s ním vždy jezdí i jiní jeho kamarádi z ústavu, a někdy se stane, že jedou jiné děti a ne ono. Toto střídání pozornosti je účinný postup v případech, kdy chceme předejít vzniku exklusivní citové vazby.

3. Setrvání na půdě ústavu, nebrání si dětí domů

Předškolním dětem se špatně verbálně vysvětluje, že nejsme jejich rodiči. I když jim to stokrát vysvětlíme, oni nás automaticky zařadí do té role, kterou mají nejsilněji frustrovanou, tj. rodičovské. Proto u dětí do tří let není vhodné hostitelství, kdy si je hostitelé berou domů. Lépe je fungovat na bázi dobrovolníků, tzn. navštěvovat děti v jejich domácím prostředí – v ústavu. Tam jsou role dospělých mnohem jasněji definované prostředím. Braní si děti do domácího prostředí jinak prováděné lege artis jistě nemělo škodit dětem od školního věku.

16. Co není na závalu?

Touha po opakování příjemného zážitku

Je přirozené, že po hezkém zážitku se děti sami ptají a žadoní, kdy se bude zážitek zase opakovat. I děti ve škole jsou více neukázněné po prázdninách či po dobrodružném výletě.

Tyto přirozené citové výkyvy se dají očekávat i při řízeném hostitelství u ústavních dětí. Je tedy přirozené, že dítě po návratu od hostitelů do ústavu bude více neklidné, bude se těšit na další návštěvu ap. Tyto projevy jsou naprosto přirozené, nejsou samy o sobě na závalu a jsou i dobře zvládnutelné při citlivém přístupu ze strany ústavu.

Malý věk dítěte

Existuje nepřeberné množství forem hostitelství. U malých dětí do pěti let je však velké nebezpečí spontánního vzniku citové vazby, kterou není možno moc ovlivnit verbálně. Hostitelství jim není možno "vysvětlit". To se musí správně "žít".

V případě malých dětí je dobré si uvědomit, že ne vždy musí být dítě hostem u žadatelů. U malých dětí je spíše naopak dobré, aby žadatelé byli hosty v domově dítěte - v ústavu, kde ono bydlí. Konec konců v tomto aktuálním domově dítěte by mělo začínat každé hostitelství, má-li se citová vazba k žadatelům navazovat postupně. Tímto opatřením udržíme pod kontrolou citovou investici dětí, aby následně nedošlo k separační reakci.

Dítě se připravuje na pěstounství či adopci

U dětí s výhledem na pěstounskou péči či osvojení rozhodně nedoporučujeme hostitelství s citovou vazbou, tu naopak v této době cíleně budujeme výlučně k budoucím osvojitelům či pěstounům. Pokud ovšem už takové hostitelství existuje, je třeba budoucí náhradní rodiče seznámit s hostiteli a trvale nebo po nějaký přechodný čas zachovat kontinuitu vztahu mezi dítětem a hostitelem.

Jiné formy hostitelství, tj. kontrolovaného styku s lidmi mimo ústav, jsou samozřejmě možné.

17. *Nucená exkluzivita vztahu mezi hostiteli, biologickými a náhradními rodiči*

Bohužel občas se objeví hrubá chyba, kdy se po převzetí dítěte pěstouny dítě izoluje od biologických rodičů, hostitelů a jiných osob, ke kterým dítě již má citový vztah. Například těmto významným lidem se zakáže styk s dítětem po tři měsíce po převzetí náhradními rodiči. To je hrubá chyba proto, že vztah dítěte k dospělým není vylučný, exkluzivní. Dítě může a dokonce má mít zároveň rádo dědu, tetu, tátu, mámu, souseda atd. Naopak je chyba, když se tento vztah mění ve vylučný, tzn. láska k mámě vylučuje lásku k tátovi. To je dobře známý Oidipův komplex či jeho novější verze – syndrom odcizeného rodiče. Tedy při předávání dítěte pěstounům by nemělo existovat něco jako vdovský čas. Vdovský čas je totiž typický pro exkluzivní vztahy, především pro partnerské. Manželka a milenka se proto vylučují. Podobně se vylučuje i bývalá či seznulá manželka s novou partnerkou. U exkluzivních vztahů je pak vdovský čas po úmrtí partnera či po rozchodu velmi vhodný a je chyba ho opomíjet.

U inkusivních vztahů je vdovský čas škodlivý, protože buduje u dítěte Oidipovský komplex v NRP. Říká totiž dítěti: "Nemůžeš zároveň mít rádo biologické rodiče, náhradní rodiče a hostitele. Jedny si musíš vybrat, ty ostatní zavrhnout." To přeci nikdo nechce dítěti říci. Naopak inkusivitu vztahů bychom měli podporovat podobně jako to chceme po rodičích po rozvodu. Dítě by po rozvodu mělo oba rodiče občas vidět, jak si v klidu povídají, byť by to mělo být mimo domov. To dítěti výmluvněji než jakákoli slova řekne: "Nemusíš volit jednoho a druhého oprásknout..." Podobně by bylo dobré, aby občas dítě vidělo pěstouny v přátelském rozhovoru s biologickými rodiči či dokonce i bývalé hostitele na společné akci či výletě. To více než slova přesvědčí dítě o tom, že žijeme ve světě plným dobrých lidí, kteří se mají rádi.

Společné setkání bývalých hostitelů, náhradních rodičů či biologických rodičů, kterého se účastní i dané dítě, je vhodné i na úplném začátku, aby dítě od začátku vědělo – všichni tě máme rádi, jsme tu, abychom ti pomohli, nemusíš se bát, že když jednoho budeš mít rádo, tak přijdeš o ty ostatní.

18. *Příklady řízeného hostitelství*

Jedné matce unesl otec dvě jejich děti a zabraňuje jí ve styku s nimi, pokud se nepřestěhuje zpět do Izraele. Objevil se syndrom odcizeného rodiče, který však matka poměrně moudře vyřešila žádostí o hostitelství.

Stýká se dlouhodobě s jedním klukem. Bere si jej tak jednou za měsíc a na svátky či dovolenou. Vztah je dlouhodobý, hlubší než pouhá známost či přátelství, ale přesto nemá charakter pěstounství či osvojení. Hlubší citová vazba tohoto dítěte v tomto případě není ohrožena tím, že by zájem této ženy najednou opadl.

V jiném případě si příbuzní si berou na podobná setkání svou vzdálenější neteř, ale opět neuvažují o pěstounství. I v těchto případech není citová vazba dítěte na tyto lidi na závadu, ale je třeba, aby probíhala kontrolovaně a v koordinaci s ústavem, tj. aby měla určitou formu, kterou označujeme za hostitelství.

19. *Závěr*

V České Republice nutíme mnohem více dětí trávit své dětství v ústavech, než je zvykem v civilizovaných zemích. To je samozřejmě ostuda, která padá na nás všechny. Zejména však na zákonodárce a vládu, kteří této oblasti věnují pramalý zájem.

Jakkoli si přejeme, aby se důrazněji prosazovala profesionální pěstounská péče a jiné formy náhradní rodinné péče, tak při této politice, která nepřeje dětem, nás asi ústavy přežijí. Toto systémové zlo zkrátka nemohou profesionálové překonat mávnutím kouzelného proutku.

Hostitelství, které je prováděno lege artis, však může těmto dětem pobyt v ústavech přeci jenom trochu zpříjemnit. Musíme tedy fandit všem, kteří jsou ochotni často naivně a s nerealistickými představami přijít a pomáhat těmto dětem. V naprosté většině případů stojí za debakly jejich hostitelství ne zlá vůle, ale nedostatek erudice a profesionálního vedení. Tedy jedná se spíše o selhání nás profesionálů, než samotných hostitelů.

Přál bych si, aby těchto pár postřehů pomohlo hostitelství, aby se vymanilo z porodních bolestí, sloužilo k radosti dětí, hostitelů a konec konců nás všech, kterým nejsou lhostejné osudy outsiderů.